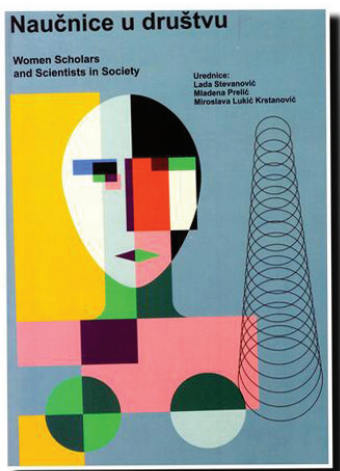

Приказ

Научнице у друштву и о друштву

Naučnice u društvu: radovi sa konferencije održane od 11. do 13. februara 2020. u Srpskoj akademiji nauka i umetnosti u Beogradu. Urednice Lada Stevanović, Mladena Prelić, Miroslava Lukić Krstanović. Beograd: Etnografski institut SANU, 2020, 456 стр.

Зборник *Научнице у друштву* настао је након истоимене конференције одржане од 11. до 13. фебруара 2020. године у Српској академији наука и уметности, у организацији Етнографског института САНУ. Конференција *Научнице у друштву* организована је у склопу пројекта под називом *Положај научница у друштву и на тржишту рада у Србију / The Status of Women Scholars and Scientists in the Labour Market and Society in Serbia*, који је покренут у оквиру Унесковог Програма партиципације 2018–2019. Пројекат су осмислиле и покренуле сараднице Етнографског института САНУ Лада Стевановић, Младена Прелић и Мирослава

Лукић Крстановић, уз подршку Српске академије наука и уметности и Комисије Републике Србије за сарадњу са Унеском. Научна конференција била је једна од активности коју су организовале сараднице Етнографског института. За датум отварања симболично је изабран 11. фебруар, датум који је Генерална скупштина Уједињених нација 2015. године прогласила Даном жена и девојака у науци. Конференцију су проpratили и документарни филм *Научнице у друштву – значајне а невидљиве* и изложба постављена у Српској академији наука и уметности. Изложба, како би била доступна и након конференције, постављена је на сајт Етнографског института САНУ у виду виртуелне презентације¹. Потом је уследио и обимни зборник радова објављен 2020. године под истим називом: *Научнице у друштву*. У оквиру истог пројекта реализо-

¹ Доступно на: <https://etno-institut.co.rs/lat/vest/virtuelna-prezentacija-naslova-publicacija-sa-konferencije-nau%C4%8Dnice-u-dru%C5%A1tvu>

ване су још две активности: научни семинар, који је претходио конференцији, намењен полазницима и полазницама докторских студија, организован 29. новембра 2019. године, а чије полазнице су потом водиле записник током конференције, док је наредне године у другој свесци *Гласника Етнографског института САНУ* објављен и темат *Наука и род: синхроне и дијахроне перспективе*.

Наведене активности су, према речима самих организаторки конференције и уредница зборника, имале за циљ да допринесу видљивости научница у друштву, на синхронијском и дијахронијском плану, у ужем, локалном простору и ширем, регионалном, затим да укажу на дубоку увреженост дискриминаторских патријархалних образаца у академској заједници и нестабилност освојених права и положаја научница, али и да ревитализују заборављене научнице и претходнице указујући тако на континуитет женског научног рада и успеха у академској заједници, што би могло подстаћи данашње научнице да истрају у даљем, али нажалост и поновном освајању академских положаја.

Конференција *Научнице у друштву* била је подељена у пет тематских целина, што је структура коју је потом пратио и истоимени зборник радова: 1. Научнице у/о друштву, 2. Научне дисциплине и родна равноправност, 3. Регионалне и глобалне паралеле, 4. Феминистичко знање и образовање кроз историју, 5. Бити научница: интерпретације. Тематске целине обрађују области од најширег ка најужем плану, осветљујући на тај начин статус научница у друштву као најкрупнијем плану, преко положаја које заузимају у сопственим дисциплинама и на регионалном и глобалном плану, да би последње две целине биле посвећене непосредном контакту, односно родно освешћеном образовању научница, те на крају пиониркама у науци које су дале свој допринос а потом биле препуштене заборава и њиховом враћању у колективну свест. Зборником су обухваћени радови који тематизују проблематику у природним и друштвеним наукама, у локалном и глобалном пољу, проблеме са којима су се суочавале научнице у прошлости, али и актуелне потешкоће. На овај начин конципиран зборник представља свеобухватне услове у којима су радиле и настављају да се ангажују жене у науци.

Прва тематска целина *Научнице у/о друштву* обухвата осам радова са акцентом на положај научница на Београдском универзитету, механизмима њиховог потискивања из друштва, а самим тим и из науке, заснованим на патријархалним стереотипним представама о родним улогама и, коначно, политикама родне равноправности и њиховим (не)успешним применама. Већ самим називом првог рада *Борба за освојено: истраживачице у природним наукама*, упозорава се на непостојаност и несигурност како положаја жена у науци, тако и могућности да оне обављају руководеће функције у високообразовним институ-

цијама. Ауторка овог рада, Драгана Поповић, даје сведену али темељну историју жена које су у областима природних наука постигле значајне успехе, формирајући на тај начин кардинални низ математичарки, физичарки, хемичарки и биологичарки. На тему међусобне повезаности научница пише и Јелена Петровић у раду *Феминистичка теорија и пракса: дисконтинуирано превазилажење граница*, у коме приказује националистичке и ретрадиционалистичке обрасце који су с једне стране утицали на прекиде активности југословенског феминизма, док су истовремено уједињавали феминисткиње са постјугословенског простора које су брисале географске и етничке границе у борби против њих. Значај умрежавања у научној заједници као начин стицања симболичког капитала, стицања видљивости научница и једног од начина пружања отпора родној неравноправности истиче и Татјана Росић Илић у раду *Моћ, умрежавање и праксе отпора родном режиму у пољу научноистраживачког рада*. Равноправни положај и једнаке шансе за успех у академској сфери обрађују Маријана Пајванчић, Исидора Јарић и сараднице Даша Духачек и Милица Миражић. Друштвеним структурама и родним политикама у академској заједници бави се и Исидора Јарић у раду *Да ли род умањује каријерне потенцијале жена у академској професији? Студија случаја поља високог образовања у Србији*. Ауторка се фокусира на заступљеност жена у научној заједници и њиховом положају који карактеришу противречне позиције: високообразована жена насупрот подређеног рода у доминантно мушком академском окружењу. Родној подели улога у још ужем окружењу – унутар породице, рад су посветиле и Јелена Ђериман и Ирена Фикет.

Тематски одељак који следи, *Научне дисциплине и родна равноправност*, обухвата широк спектар посебних дисциплина у којима се ангажују научнице. Тако, ову област сачињавају радови који се баве проблематиком положаја научница у књижевности (Владислава Гордић Петковић), астрофизици и (феминистичкој) јуриспруденцији (радови Олге Атанацковић, Сенке Гавранов, Александре Изгарјан, Слободанке Марков, Зорице Мршевић), те антропологији и етнографији (Лада Стевановић, Магдалена Штандара, Александра Павићевић). Из обрађених статуса научница и женског питања у природним и друштвеним наукама може се доћи до закључка да су усвојени и нормализовани модели патријархата присутни у свим областима без обзира на њихово усмерење. Први и последњи рад ове целине посвећени су теми образовања женских едукативних програма. У раду који отвара одељак, *Ажинова школа поезије: конструкција историје и будућност друге линије*, Дубравка Ђурић говори о феминистичкој експерименталној школи поезије насталој из потребе да се одупре ретрадиционализацији друштва и обнови националних митова 90-их година 20. века, са циљем да се оформи

концептуални оквир у коме би до тада малобројне ауторке поезије могле да се афирмишу. Пројекат је резултирао антологијом *Дискурзивна тела поезије: поезија и поетике нове генерације песикиња*. Одељак завршава рад Свенке Савић *Центар за родне студије Универзитета у Новом Саду*, у којем ауторка систематски излаже исцрпне податке о оснивању, улози, начину конципирања наставе и резултата али и пропуста интердисциплинарног мастер и докторског програма Центра за родне студије.

Средишња област *Регионалне и глобалне паралеле* доноси алармантну проблематику родне неравноправности у региону и у светском оквиру. Ана Лулева у раду *Does Gender Matter? Current Academic and Public Discourses in Bulgaria* тематизује праксе којима десно усмерена националистичка коалиција стигматизује родне и женске студије, користећи се притом ретрадиционалистичким методама у дискурсу медија. Владана Вукојевић у раду *Gender Equality at Research and Higher Education Institutions in Sweden and Strategies for Achieving Equal Opportunities* излаже о неравноправном положају жена на тржишту рада у Шведској, једној од земаља која предњачи елиминацији родно засноване неједнакости.

У тематској целини *Феминистичко знање и образовање кроз историју* ауторке су у својим радовима обрадиле комплексну проблематику положаја женског питања у образовању, историји и формирању родно освешћених програма и истраживању женског стваралаштва у периодици. Око теме женске и феминистичке периодике окупиле су се сараднице Института за књижевност и уметност у Београду Станислава Бараћ, Јелена Милинковић и Жарка Свирчев. Станислава Бараћ у раду *Феминистичке студије периодике у Институту за књижевност и уметност* даје најшири концепт у којем се одвијају истраживања женске и феминистичке периодике, разматрајући и процес институционалног формирања истраживачког центра, у чему је кључну улогу одиграла Слободанка Пековић, што и сама ауторка истиче. Радови Јелене Милинковић и Жарке Свирчев фокусирани су на часопис *Женски покрет (1920–1938)*, први и најдуговечнији југословенски женски часопис. Јелена Милинковић у раду *Савремено проучавање феминистичких часописа: Женски покрет (1920–1938)* представља пројекат радне групе *Женски покрет 2020* поводом стогодишњице оснивања часописа, док је у раду Жарке Свирчев *Центар за женске студије између два светска рата* указано на иницијативу и деловање часописа *Женски покрет* у концепту Центра за утемељивање родно освешћеног дискурса и дисеминацију феминистичког знања. О женском образовању у социјалистичком периоду и улози учитељица и променама које је донео нови политички програм пишу Јелена Батинић, Сања Петровић Тодосијевић и Адриана Захаријевић, док се Ана Коларић и Катарина Лончаревић фокусирају на савремене програме феминистичког знања и ородњеног образовања у

учионици и директном контакту са студентима и студенткињама, те на значај научних часописа као центара у којима се утемељује теоријско-научни дискурс и образовне праксе.

Последњи одељак: *Бити научница: интерпретације* посвећен је рехабилитацији заборављених и занемарених научница, пионирки које су пробиле пут ка заузимању високих положаја жена научница у академској сфери и поновном указивању на њихове успехе али и честе трагичне судбине. Попут претходних области, и последња целина има интердисциплинарни карактер. Ауторке су представиле научнице из друштвених и природних дисциплина, као и активисткиње из окружења. О пиониркама и предавачицама на Филозофском факултету Ксенији Атанасијевић, Аници Савић Ребац и Нинослави Радошевић, као и њиховом раду који губи видљивост у односу на радове истог или чак нижег квалитета њихових мушких колега, пишу Светлана Слапшак, Ивана Башић и Лариса Орлов Вилимоновић. О првим лекаркама, хемичаркама и математичаркама пишу Ивана Пантелић и Драгомир Бонџић, Маргарета Башарагин и Драга Гајић, Гордана Стојаковић и Сања Којић Младенов. Посебни значај садрже радови о Маргити Херцл и Ани Цимер који превазилазе географске и националне границе, као што и саме научнице карактерише мултикултуралност. Изласку из оквира локалног доприноси и рад Ервине Дабижиновић на тему *Милева Филиповић – четница родног дискурса у Црној Гори*.

Зборник завршава и заокружује Мирослава Лукић Крстановић у завршном осврту. Детаљним излагањем пројекта Етнографског института САНУ *Положај научница у друштву и на тржишту рада у Србији / The Status of Women Scholars and Scientists in the Labour Market and Society in Serbia*, ауторка представља процес формирања пројекта, активности организоване у његовом оквиру (семинар, научна конференција, зборник), да би на крају изнела проблеме и питања који су проистекли из промишљања над комплексним темама о положају, заступљености, могућностима, умрежености, неравноправности и препрекама научница на локалном, и још важније, глобалном нивоу. На самом крају понуђени су предлози и иницијативе које су покренуле саме учеснице конференције на завршној расправи, што даје увид у актуелне проблеме и њихова решења.

мсп Ивана Дејановић
Универзитет у Београду, Филолошки факултет
(Докторске академске студије)
Е-пошта: ivana.dejanov.fil@gmail.com

Примљено: 20. 9. 2021.
Прихваћено: 1. 10. 2021.